

BELSŐ TEREK SÖTÉT FÉNYE

*„Belerévedek egy festménybe,
csak hogy halljam a csöndet.”*

(Christian Bobin)

Néha az egész élet olyannak tűnik, mint egy zajos, háromszobás lakás. Tágas nagyszoba a gyerekkor, sokat lehet itt tartózkodni, játszani a padlón, szőnyegen, nem történik semmi, és mégis meghatározó lesz. A fiatal felnőttkor szűk hálósoba, úgysem jut másra idő, csak alvásra, és..., keveset vagyunk itt, korán kell kelni általában. Az érettkor egybenyitott szoba-konyha, nem feltétlenül amerikai, van idő reggelizni, és rögtön lehet is dolgozni, közben sokat bámulni ki az ablakon. *Az érettség minden*, mondja Shakespeare. És ez bizony így van, a legfontosabb életszakasz, főleg, ha alkotóművész az ember.

Mintha a művészet is egy háromszobás lakás lenne olykor. Tágas nagyszoba a korai művek tere, elfér benne sok minden. A fiatal felnőttkor hálósobája az álmodozás tere, szűk, de elfér benne pár jó kép, de inkább csak néhány darab. Az érettkor levegős nappalija a leginkább belakható tér. Ide meg kell érkezni/érni. Innen nyílnak az igazi belső terek.

Most éppen itt állunk az érettkor nappali ajtaja előtt. Lépünk be! Mint minden igazi mesében, így az életben és a művészetben is további terek nyílnak, mint egy Borges-labirintusban. Vagy egy Velazquez-képben. Íme, tizenöt év munkája három teremben.

1. TEREM/TÉS: ZÓNA

Mintha egy filmforgatásba csöppennénk, köztes létbe kerülünk, senkiföldjére, Tarkovszkij és Pilinszky világába. A zónába. Itt minden másképpen működik. Emlékszem egy forgatási felvételre, ahol Andrej (Tarkovszkij) a kívánságszoba előtti tágas térben hatalmas, mesterséges homokbuckákon, között lépdél. Mint egy oratórium vagy mise rozsdás csövek, vasrácsok és vakolatdarabok között. Tolnay Imre zónájáról beszélek. És végre egy ablak. De ez az ablak vak. (Mint Borges maga.) Nekünk kell eldöntenünk, mit akarunk látni benne. Általa. Mint legtöbbször Tolnay Imre munkáinál.

(belsőszoba)

Mi mást is akarhatnának, remélhetnének az emberek a zónától, mint boldogságot. Mint mindig.

Aztán kijönnek a kívánságszobából, és soha nem lehet

megtudni, mi is történt valójában. Mint mindig.

Utólag persze lehet majd ezt-azt gondolni, sejteni,
de tudni nem lehet, biztosan, semmit. Mint mindig.

Az asztalon hagyott üres pohár megától elindul.
Nem látja senki. Mint mindig, ha fontos dolgok történnek.

2. TEREM/TÉS: ÚTKÖZBEN

Nyomot hagyni, minden művész valami ilyesmit szeretne. Ha Huszáriknak hívják, lábnyomra gondol, ha tartálykocsik keréknyomára a Himalája hágóin, akkor Szemzőnek a Csoma-filmben. (Egy órája láttam újra a Hangdómban, a szomszédban.) Tolnay Imre szintén a sárra szavazott jó néhány művén, jó ideje már, keréknyomokat fest vagy fotózza őket. (A fénylő sár, ahogy korábban írtam róla.) Szűk környezetéből indul ki, szervesen realizál. Folyó, part mellett lakik, ezáltal állandóan a sár bűvöletében él. Ezeken a képeken úgy érzem a nyomok már jelekké absztrahálódtak, nem is mindig kell vagy lehet tudni, miféle nyomok ezek. Ahogy a szintén folyóparti, talált csónakja (bárkája, hajója) is jellé válik itt a maga konkrétan megjelenő mikrorészleteivel együtt, szakrális minimalizmusával.

(hajóhanem)

kiásni a csónakot a parti fövény alól, és templomrommá avatni,
belevakolni lágyan a száradó sarat, oltáriszentséggé emelni,
leborulni és kikötni, dicsérni a dolgok egyszerűségét

De térjünk vissza egy pillanatra Nyomkeresőként a nyomhagyáshoz. A magam részéről Huszárik Zoltánnal is vitatkoznék, nem kell feltétlenül nyomot hagyni magunk után, még lábnyomnyit sem. A nyomhagyás csupán az út maga, az eszköz számunkra, művészek számára, hogy azok, hogy azzá lehessünk, akik... Valójában mi magunk vagyunk a nyom, vagy ahogy Hölderlin írja, jel. „Jelek vagyunk, még meg se fejtve, / Fájni se fáj, s majd elfelejtve / Nyelvünk a messzi idegenbe vész.” (Mándy Stefánia fordítása). Nagyjából ennyit lehet mondani nyomkeresésről és -hagyásról (még indiánként is!), a jelben vagy jelként létezés méltóságáról. Vagy hallgatni róla! De azért csendnyelven, versben mégis meg lehet próbálni halkan beszélni róla:

(jelhagyó)

Ablakot nyitsz a mellkasodon, kitárod a szárnyait,
hadd szellőzzenek a régóta fűtetlen szobák, repülje át
minden dohos sarkát a friss levegő. Hordja csak tele
homokkal, növényi meg állati nyomokkal az idő,
csontjaidnak majd egykoron puha homokágya legyen.

Egy-kettő megsárgulva marad a felszínen,
a legtöbb kicsit lejjebb pihen, jusson még

az archeológusoknak is valami munka,
feladat, terep.

De addigra már annyira beborítja a lakást,
emlékeid zegét-zugát a homok, hogy
a félig tárt ajtókat mozdítani se lehet,
belülről is látni majd
a festett, kék eget.

Sötétedik, az ablakokat becsukod újra,
lazítasz egy kicsit, fekszel csak,
jeleket hagysz a homokon.

3. TEREM/TÉS: *GESZTUSTÉR*

Ősképek, ideaképek közé lépünk, egy kortalan kórterembe, Imre legbelső, enigmatikus világába. Itt jutunk legközelebb hozzá, ahhoz, amit belül lát, amit kivetít magából, ami közös ügy is lehet, ha elég sokáig nézzük. Nézzük sokáig, nyilván erősen szelektált anyag, az előszobákon túljutottunk, most vagyunk a kívánságaszobában. Imréében természetesen. Az ő kívánságait látjuk képek által elrejtve, poétikus homályban, mintha víz alól néznénk.

(helyfakítás)

fakított helyeken élünk, nem a vízen, a víz alá lépkedünk, látásunk kitisztul,
a tükör síkján keresztül kinyílik a tér, látványok rakódnak látványokra,
életünkre halál, és fordítva, a *Kyrie Eleison* szól bennünk némán

(INTERMEZZO)

Muszáj külön beszélnem Imre videóinstallációjáról, mert az egész művészetének metaforája, metaformája is egyben. Egy autó szélvédője, mint képtükör jelenik meg előttünk, de erre csak egy idő után jövünk rá. Hogy mi is történik, ismét az angyali részletek ügyes megkomponálása miatt. A zene megzavar bennünket kissé, szakrális, a cseh, barokk Zelenka gyönyörű fohásza. És közben a hab, a víz megtisztítja az ablakot, majd jön a törlés szellemtáncszerűen. Azt akarom ezzel a leírással érzékeltetni, hogy ilyen módon a szent és profán egységét teremtette meg a művész. És mivel Eliade úgy határozza meg a szentet, hogy a profán ellentéte, az ellentétek egységéről, ideális egyensúlyáról beszélhetünk. Amire Imre is minden művében törekszik szerintem, akár anyaghasználatát (hagyományos és rendhagyó), akár látásmódját (absztrakt-figurális) tekintve. És itt a földön két lábbal állva, az égre bámulva, mi más is lehetne az érettkor harmadik szobájának lakójaként a célja. A célunk. A megtisztulás, ahogy a kocsis szélvédője tisztul az autósóban, hogy végül tisztábban lássunk. A képek belső tereinek sötét fénye által.

Jász Attila